

les alqueries pèdia

Fitxa per lesalqueriespèdia / Museu de memòria oral

Nom/Cognom	Agustín Molés Vicent
Data de naixement	1960
Títol	<i>Agustín Molés, un llaurador de les Alqueries en el món del ciclisme d'elit</i>
Categories	Home, associacionisme, ciclisme, esport
Data i lloc de l'entrevista	Dilluns 9 de novembre de 2020, casa de l'entrevistat
Equip entrevistador	Etnograma (Laura Yustas, Nelo Vilar)
Enllaç	https://youtu.be/42NULvLox_8
Extracte	https://youtu.be/Vy0Z9skPt2c

Agustín Molés és una persona planera, que parla amb naturalitat de llaurador d'experiències que a nosaltres ens resulten impressionants: arbitratge professional en dotze Voltes a Espanya, Olimpíades de Barcelona i Jocs Paralímpics, i en total moltíssimes desenes de carreres arbitrades en més de quaranta anys de carrera. Veiem les fotos amb mites del ciclisme com Miguel Indurain, Perico Delgado o Alberto Contador, i ens impressiona esta sensació d'estar amb l'elit del ciclisme internacional parlant amb la major naturalitat. Amb Agustín haguérem pogut parlar molt més i de moltíssimes coses més, per exemple d'agricultura, o millor encara de la seua experiència en la política local en les primeres legislatures com a municipi, quan se li donava forma al poble amb companys com l'alcalde, Miguel Montes, o regidors com [Rosa Ros](#) o [Blai López \('Blai de Perico'\)](#), que al marge de qualsevol consideració ideològica van jugar un paper històric per al nostre poble (i a qui hem tingut la immensa sort, professional i humana, d'entrevistar).

Alguna cosa passa a les Alqueries amb el tema del ciclisme per a ser una referència des de fa més de cent anys, amb ciclistes professionals ja ens els anys 30 i 40, un club ciclista dels majors de l'Estat i en determinats moments fins a sis àrbitres professionals simultàniament. Seguirem fent-nos càrrec d'esta qüestió, recuperant la història i els personatges que ha donat les Alqueries.

Sinopsi:

Agustín Molés Vicent (1960) ha sigut àrbitre nacional UCI durant més de quaranta anys. Ens parla de l'activitat ciclista a les Alqueries des del Club de Ciclisme, de la seua afició compartida amb altres companys igualment àrbitres, de la natura de la seua activitat i de la seua experiència en la elit del ciclisme (Voltes a Espanya, olimpíades, jocs paralímpics...) però també amb escoles i xiquets de la nostra comarca.

Transcripció:

Com és possible que en este poble hi haga lo que ha hi hagut i lo que hi ha encara. No és algo normal, no? Si mos pots contar com vas començar tu... ja mos ho has contat una miqueta però...

Sí. Pues mira, jo vaig escomençar l'any 76, tenia setze anys, tenia setze anys i tenia un veí que li dien Pasqual, un home major, i me va agarrar a mi i em va dir: "Xa, Agustín, tu que saps llegir i escriure i això, tu vindries ahí al cicliste a vore si puguérem fer algo?, perquè pareix que no fagen molta cosa i...", i l'home este tenia molta afició a les bicicletes: moltíssima. Jo li dic: "va, pues va, anirem i farem algo, no ho sé". I entones pues el tio Pasqualet i jo pues vam escomençar a fer la Organitzaora, que se dia entones, però que enseguida van vindre cinc o sis persones, totes molt aficionades a les bicicletes...

Joves com tu, m'imagina...

Sí, sí, jóvens... un poquet... al millor dos o tres o quatre anys més majors que jo, però claro, "majors": que lo menos si jo tenia setze anys ells tindrien vint o vint-i-cinc màxim. I ahí esta gent jove pues van tindre molta il·lusió i ahí és quan vam escomençar a fer ja les carreres que se van fer, el bum que va haver a partir de l'any 78, tot el 78 als anys 80 i això va ser quan se va fer la Challenge i después la Volta a la Plana Baixa; d'ahí se va fer tot lo que era la Organitzaora. En aquell entones que érem pues huit o nou persones érem les que féiem la Organitzaora dins del Club Cicliste de les Alqueries.

Un club fortíssim, històricament.

Sí, este club és... mira, este club va haver un any que va eixir una estadística en la premsa espanyola: d'Espanya hi haven tres clubs d'Espanya que tenien més de quatre-cents sócios; entre ells estava el Club Ciclista de les Alqueries. Estava la Unió [Esportiva], la U de Sants de Catalunya, que és la que feia la Volta a Catalunya, i después ne hi havia un atre, no te puc dir el nom però sí que te puc dir la ubicació, que estava en el País Basc. En el País Basc, no sé si era el que feia la copa... la valenciana, no me'n recorde cert, però eren tres clubs, entre ells estava el club de les Alqueries. Que tenien quatre-cents, vam alplegar a tindre casi cinc-cents sócios, eh? Sí. Era un club en aquell entones molt molt potent, molt potent.

I com va ser passar de algo que era una cosa de xavalets amateur a ser professional? Com va ser, com ho vau...? El teu cas com és?

El meu cas com a àrbit, dius?

Com passes a ser professional?

Bueno, pues el meu pas va ser... jo vaig ser secretari de l'Organitzaora uns quants anys. Clar, quan vaig fer els díhuit anys vaig tindre el carnet de conduir el cotxe, entonces venia un home que era d'ací de les Alqueries però que vivia en Moncofa, que era àrbit de bicicletes, que li dien Batiste Cherta, i claro, ell venia i jo pues el portava en el cotxe. I ahí és a on me va entrar a mi l'afició. L'afició de les bicicletes, perquè jo en aquell entonces, bueno, tenia afició però no era una cosa de dir... anava més al fútbol que no a les bicicletes. Però bueno a mi em va entrar l'afició i ahí vam escomençar, l'any 78, a anar a arbitrar les carreres amb ell. I ahí va escomençar ja pues, bueno pues cada... cada equis temps pues feies un examen i... bueno, pues el any 80 vaig fer l'examen de regional, el any 82 el de nacional, i ja el any 86 ja vaig fer el examen de UCI [*Unió Ciclista Internacional*] i des d'entonces pues sóc ja UCI, que és lo que... Bueno, sóc nacional UCI, domés me quedava ser internacional, però no he segut mai per el tema de l'idioma [risses], perquè jo he segut molt roïn pal tema dels idiomes. Entonces demanaven francés i jo pues la veritat és que... vaig voler estudiar un poquet però no; sóc pèssim estudiant i entonces me vaig quedar ja lo que és UCI a nivell nacional. I ahí va ser quan vaig tindre la oportunitat d'anar a totes les carreres que he anat, que he tingut molta sort d'anar a moltes carreres. A moltes. Perquè jo he tingut anys molt bons, molt bons. Jo la època dels anys 90... de l'any 86, l'any 86 va ser la primera Volta a Espanya que vaig arbitrar, l'any 86; tenia jo pues no res... ja veus, tenia molt poquets anys. Me'n recorde que vaig anar en moto, era una Volta a Espanya molt difícil perquè en aquell entonces les Voltes a Espanya se feien en abril i mayo, eren Voltes a Espanya que eren etapes de dos-cents cinquanta, dos-cents huitanta kilòmetros; eren etapes molt fortes, no és com ara; el temps no era lo mateix que en agost o setembre, perquè lo que és abril i mayo pillaves de tot: jo en la Volta a Espanya jo vaig pillar de tot, de tot. Entonces bueno, pues ahí vaig escomençar jo a tindre més que res el tema de l'arbitratge, no? En tema de la Volta a Espanya i en tema de moltes voltes. **[5 min.]** Jo l'any que més coses he fet en esta vida, i me sent molt, la veritat, molt orgullós, va ser l'any 92. Jo l'any 92 vaig tindre la sort, la fortuna, de ser olímpic. Jo vaig pillar les olimpiaes de Barcelona'92, sóc un dels pocs àrbits d'Espanya, érem vint àrbits espanyols i vint... lo que formàvem el grupo de àrbits de les olimpiades érem coranta àrbits, vint estrangers i vint espanyols. Jo era u dels vint espanyols. I les olimpiades ha segut una cosa que... no sé com explicar-t'ho; pa mi la Volta a Espanya és molt bonica i és molt... està molt bé però anar a uns olimpiades i estar dins de les olimpiades i vore tot lo que són les olimpiades és... no se pot dir en paraules. És molt bonico. Damunt vam tindre pues, no la sort sinó la desgràcia, vam conèixer a un àrbitre que era del país este que va tindre la guerra... de Sarajevo, l'any 92; el va traure un coronel... el va traure de Sarajevo un coronel de l'exèrcit canadiense pa que vinguera a les olimpiades de Barcelona. I estaven bombardejant i l'home domés mos deia: "quan torne allà no sé com estarà ma casa o com estarà la família". O siga, són experiències que t'impacten, no? O siga que estava en guerra allà en Sarajevo i ell va vindre... el va traure, perquè ho va dir, diu: "m'ha tret un coronel de l'exèrcit de Canadà pa poder vindre a les olimpiades". I açò va ser... i la convivència d'allí, perquè allò era... això de les olimpiades és una cosa molt gran. Claro, si la Volta a Espanya o el Tour porta dos mil persones, unes olimpiades... Mosatros vivíem en la... hi haven dos villes olímpiques: estava la villa olímpica dels atletes, que eren... no sé quants serien: molts. I después

estava la villa olímpica dels àrbits, que érem mil dos-cents, en total érem mil doscents però de tot tip, allí ne hi havien de tot tip, allí veies àrbits amb turbants, amb... En fi, era una cosa... clar, i allí van muntar una carpa grandíssima al mig d'uns pisos, els pisos eren tots nous, els vam estrenar tots mosatros, i allò era el comedor. El comedor estava vint-i-quatre hores al dia obert, perquè allí hi havia... I allí era... pa tot el món era una cosa espectacular. Ixa va ser l'any 92, va estar molt bé, i després també vaig tindre la sort tamé, la veritat és sort tamé, de vore lo mateix però diferent, que van ser les paraolimpiades. Això de les paraolimpiades és pa vore's. O siga, si lo atre era espectacular, perquè clar eren els millors atletes del món, viure... perquè ahí sí que vam conuiure tots en la mateixa villa olímpica, o siga, els àrbits ja no érem tants, no érem tants, ja érem menos, molts menos, però mosatros convivíem, entonces ja convivíem amb els atletes paralímpics. I vore tu gent... vamos, sense comes o sense tal, o cegos. Allí veies un cego que en portava un atre a menjar o a on siga, i estaves menjant amb ells i la veritat és que els primers dies... pfff era dur, eh?, era dur. Estaves tu que estaves perfecte, i vore tot lo que veies per allí era dur, però bueno, després veies i els veies amb una il·lusió i unes ganes... Que viure ixes coses te se queda; te se queda pa tota la vida. O siga, ixe any 92 a mi me s'ha quedat sempre, perquè va ser... pa mi va ser l'experiència més gran. Les dos coses, la olimpià i la paralimpià.

Al mateix temps tu te mantenies en contacte amb el club de les Alqueries...

Sí, sí, jo no el vaig perdre hasta ja... quan ja més o menos jo ja me vaig deixar del tema, perquè clar, tants anys... Jo vaig estar ahí, pues no sé, jo vaig estar hasta l'any 88 ó 90 o això vaig estar ahí de secretari. Jo els anys no me'n recorde però ja te dic, ahí vam fer pues... se va crear lo que va ser primer la Challenge de la Plana Baixa però després ja se va crear lo que era la Volta a la Plana Baixa. Que va durar uns quants anys; uns quants anys perquè la gent tenia ganes i era més fàcil o no tan difícil traure diners de les empreses publicitàries. Que hui ho tenen molt difícil, hui si no és l'administració pública, o siga ajuntaments, diputació o... Si no és aixina hui empreses que aposten per una carrera de bicicletes de un poble xicotet és molt complicat. Entonces hui ho tenen més difícil, jo ho entenc. Jo estic ahí en el Cicliste de sócio però entenc als de la junta, que si fan una o dos carreres a l'any pues els ve justetet. Perquè a mi m'ho diuen: "d'a on tenim que anar a traure un espónsor?". [10 min.] És molt complicat hui en dia traure un espónsor. Molt complicat. I bueno, ja te dic jo, després ahí està el cicliste, ahí està, i no sé, ara són... me dien l'atre dia que havien fet la Junta General i no sé si són tres-cents i pico sócios, encara són gent, són gent. I el local que és nostre; o siga, que és una maravilla, la veritat que una maravilla. Però ja te dic jo, els anys bons dorats van ser ixos, i els anys del tema del [Crítèrium](#), quan se va escomençar el Crítèrium; que se va escomençar en festes, sempre se feia en festes, les penyes... cada penya agarrava un corredor, se'l quedava en casa, en fi, pagava lo que podia i vam començar ahí amb professionals i professionals i tal i qual, venien deu o dotze professionals i set o huit amateurs, se feia lo que diem hasta que va vindre la explosió ja quan va vindre Indurain. Ja va ser, quan va vindre Indurain ja els anys 90 quan guanyava el Tour, pues ací van haver dos persones que tenien molta amistat amb ell i per estes dos persones venia Indurain i la veritat és que açò este poble, antes de vindre ell venies i ja no podies ni aparcar. Ni aparcar. I ací la gent la veritat és que se bolcava, se bolcava en el tema del ciclisme. I clar, si venia una figura com era Indurain que acabava el Tour i venia ací, pues dime tu! Després ja se va acabar Indurain i ja... va haver dos o tres anys

que se va fer el Critèrium però ja al final... Al final lo que te comente jo: és que és molt complicat, molt complicat.

I això és més o menys lo que te puc comentar d'això...

Supose que una persona com tu, que estaves en les olimpíades i en la Volta a Espanya, no sé si continuaves arbitrant a nivell provincial o...

Sí, sí, sí, jo no m'he deixat mai la... res. Jo sempre quan he pogut sempre he arbitrat. I ara també, ara que ja fa lo menys quatre anys que ja no estic a nivell ja... també per la edat i perquè, bueno, són circumstàncies ja diferents, pues jo arbitre ací en la província de Castelló, arbitre ací. Ara ixc alguna vegada fora però molt poquet, molt poquet. Jo arbitre ací en la província de Castelló.

Estàs en actiu encara.

Sí, sí. Mosatros hasta els setanta anys podem... o siga, hasta els sixty-cinc anys se pot arbitrar dins d'Espanya, o siga, te poden enviar fora o no de la Comunitat Valenciana. I hasta els setanta anys pots arbitrar dins de la teua província, o dins de la teua comunitat. Saps? Hasta els setanta anys. I jo ara en tinc sixty-dos, jo de moment l'afició la tinc ahí, i además jo ja fa anys que jo disfrute més anar a pitar a escoles, disfrute més anar a pitar a escoles... perquè és molt bonico vore als xiquets. Molt bonico, perquè vore als xiquets i els veus i hi ha xiquet que als tres o quatre anys va en bicicleta que no pot ni pedalejar, pobret, i va amb tres rodetes i dius: "bueno, açò... açò..."; és molt bonico, la veritat és que és molt bonico vore... el tema de les escoles, molt bonico. I damunt pues hi ha una bona conjunció en tota la província i... Jo disfrute més en les escoles, molt més, eh?, t'ho dic en sério, que en una carrera que fan ací de juvenils i amateurs. Pues no perquè carreres de juvenils i amateurs n'han fet i se n'han fet moltes, però en escoles veus l'ambientillo que hi ha, l'ambientillo és molt bonico, l'ambientillo de les escoles. I això, jo arbitre sempre. Sempre quan me crida el col·lege de Castelló, perquè mosatros... bueno ara amb la pandèmia esta impossible, no?, des del mes de març que no n'hem fet cap reunió ja, no hem pogut fer-ne cap. Però mosatros, el Col·lege d'àrbits de Castelló, tots els mesos els dilluns, el primer dilluns de mes o últim dilluns de mes, o dimarts, ara ho han canviat a dimarts, fem la reunió, i ahí pues diuen "esta carrera pa tu...", en fi, aixina. Claro, des d'entonces ja no... físicament no mos hem vist només que en les carreres, que tampoc no n'han hagut. Perquè les de la última... la última carrera que vaig fer jo la vaig pitar jo era de juvenils el dia huit de març. El dia huit de març, que va ser en Onda. El huit de març va ser la última carrera que vaig pitar jo, me pareix que a la semana siguint ja mos van... ja se va tancar tot. I después hem fet dos carreres més ací en Vila-real, que no sé... han anat companyeros meus, i ara pues esperem que a l'any que ve... esperem que a l'any que ve... però no ho sé, no ho sé... Està molt complicat, eh? És una llàstima perquè el ciclisme la veritat és que és molt bonico. És molt bonico, perquè la gent per exemple, lo que dic jo de les escoles, pues els pares mateixa pues van i coneixen pobles, van: "mira, hui estem en Vila-real, demà mo n'anem a Vinaròs, el diumenge que ve estem anant a Almenara, a l'atre mo n'anem a Morella...". És un bon moment de conèixer també la província de Castelló. I els pares van i, en fi... claro, pero bueno, ja vorem açò de la pandèmia què mos diga. **[15 min.]**

Mos contaves abans que ací vos heu ajuntat una muntonà de àrbitres. Mos pots tornar a explicar una miqueta?

Sí, sí. Pues jo t'ho explique, mira: l'any 76 que vaig entrar jo, va ser l'any 78 quan ja vaig escomençar de àrbit, en la província de Castelló eren onze àrbits i en les Alqueries, estaven, te dic hasta els noms, estava Batiste Cherta, que va ser el nostre mestre, el meu mestre i el de Vicente Bort; estava Ballester... O siga, Batiste Cherta u, Ballester dos, Vicente Vicent tres, Ramón Vicent -que ha segut el *alma mater* de tots, Ramon Vicent ha segut el número u-, Ramon Vicent quatre; Vicente Bort cinc i Antonio Meneu sis. O siga, érem sis àrbits i a la província de Castelló eren onze. Érem més àrbits ací que en la província de Castelló.

Les Alqueries capital del ciclisme.

Sí. Entonces el president era Ramón, Ramón Vicent va ser el president del col·lege d'àrbits, después vaig ser jo uns quants anys tamé, o siga, ha havut... sempre ha havut ara... I ara en este moment pues ací d'àrbits de les Alqueries està Vicente Bort, Maria i jo, i Roberto Molés que viu en la Vall; domés ne quedem quatre. Érem sis... encara en quedem quatre, eh?, encara en quedem quatre, som el poble que me pense que encara ne som més que...

Sí, és impressionant...

Sí, sí. I ací pues què te diré jo: quan vaig estar jo, quan vaig escomençar, de àrbits estava Vicente Vicent i Ramón -Ramón encà estava- i Batiste, eren els tres que estaven ahí, i Juan Manuel. Eren quatre àrbits que n'hi haven antes d'entrar jo i Vicente Bort n'hi haven quatre àrbits, ací. Però el que sabia, l'àrbit de veritat era Batiste. Batiste Cherta és el que mos va ensenyar a tots, a l'arbitratge.

I això. O siga, que...

Per exemple, la teua participació en les voltes ciclistes, el teu paper no ha segut sempre el mateix.

No, no.

Si pots explicar-nos un poquet...

Jo vos explicaré un poquet... això és com els partits de fútbol. Igual. Està el àrbit i els liniers, no? Molt bé. Pues mira, per eixemple la Volta a Espanya, per posar-te l'eixemple de la Volta a Espanya però com si después ho traduixes a una carrera d'ací en les Alqueries, és lo mateix. A la Volta a Espanya van dotze àrbits, o anaven quan jo anava, ara no sé quants ne van però suponc que n'aniran dotze. Bueno, ara en va algú més perquè va en el VAR [*videoarbitratge*]. Tamé hi ha VAR, eh?, en la Volta a Espanya i això tamé n'hi ha VAR. Enguany diuen que no n'hi hava però els atres anys sí que la UCI posa VAR. Van quatre àrbits són internacionals, que són com si diguérem els àrbits de fútbol. Ixos quatre àrbits van... la posició d'ells te l'explique, és molt senzilla: els corredors, el paquet de corredors, va un àrbit davant, en un cotxe, si has vist la Volta a Espanya va en un cotxe roig, van en cotxes rojos, vale? Darrere del paquet mateixa

principal va l'àrbit principal, i darrere, després de passar el primer grupo de cotxes de equipo va un atre àrbit. Van tres àrbits. I un atre que va sempre... saps?, per ahí. I després van lo que són huit àrbits espanyols, que és a on jo he anat les vegades que he anat a la Volta a Espanya. Els àrbits principals qui són? Van dos jueessos de llegada, dos cronometraors i quatre comisaris en moto. Els comisaris en moto van cada u posats sempre al mateix nivell, o siga: va u sempre al costat d'un àrbit que va en cotxe, un atre al costat, un altre al costat... Ixos són els que arbitren lo que és la carrera en sí. Ixos huit àrbits són els que arbitren la carrera dins de la carrera, vale? Els atres dos cronometraors i els atres dos jueessos de llegada són els que s'apanyen de les alplegades, o siga, tu per eixemple veus la Volta a Espanya, veus "ha passat el primer en la montanya Pepito, i el segon Juanito". I qui diu que ha passat Pepito i Juanito? És el àrbit del juez de llegada que s'ha parat allí amb una moto pa agarrar-los i després ho passa per la emissora. Vale? Entonces, ixes són les faenes. Quan alplegues a meta què fan? Els dos àrbits cronometraors van a meta i els dos jueessos de llegada se'n van a meta, pa fer lo que és la meta. Què he fet jo? Jo he estat quatre anys, els primers quatre anys meus de Volta a Espanya en comisari de moto, que ja t'he dit jo que he passat males carreres, perquè els quatre anys primers que he anat jo en moto sempre han segut en mes de abril i mayo, que s'acabava... sempre s'acabava la Volta a Espanya en San Isidro. En Madrid sempre en el dia de San Isidro s'acabava. Claro, pues has passat de tot, en Volta a Espanya ha passat de tot, des de fred, aigua, pedra, neu, de tot. He passat després quatre anys... vaig estar quatre anys de juez de llegada en cotxe i quatre anys de cronometraor. Jo he estat en total dotze anys pitant la Volta a Espanya. Ja te dic, jo he passat de tot: quatre anys en moto, quatre anys de juez de llegada **[20 min.]** i quatre anys de cronometraor. I si tu mires una carrera ací en les Alqueries, ací en la Plana; diu: fan una carrera en Artana, fan una carrera de juvenils, van quatre àrbits. Normalment van quatre àrbits, salvo que se previnga que vinguen molts corredors i entonces ne van cinc, però normalment ne van quatre. I és lo mateix: el àrbit principal va darrere del paquet, un atre àrbit va darrere, pa els reçagats, i dos van davant, sempre davant, que són el juez de llegada i el cronometraor; ixos van sempre davant. El juez principal sempre va darrere del paquet, que és el que organitza a tots; els diu "pues ves ací, ves allà", saps? Quan hi ha una escapà el de davant se queda darrere... En fi, aixina van. Si tu te dónes cómpter en la... vosatros fixeu-vos quan veieu el Tour o veieu tot això: el cotxe... va un cotxe... sempre va un cotxe roig - normalment sempre són rojos, no sé per què, però bueno- sempre va un cotxe roig darrere dels escapats, pues ixe cotxe roig és un comisari que va ahí darrere, saps?. Que veus tu d'això, i sempre veus un cotxe roig, pues ahí està el comisari. I ixes són les coses que he fet jo en la Volta a Espanya. Que m'han passat coses... en la Volta a Espanya m'ha passat de tot. Jo en la primera Volta a Espanya que anava jo en la moto, la veritat és que claro, te pillen de repent amb vint-i-set o vint-i-huit anys, amb professionals, amb la moto, darrere d'una moto, que estos no anaven ni amb casco, no portaven casco, això és una maravilla: no s'estilava el casco ni s'estilava res, i alpleguem allà a Andalusia, me'n recorde que per Andalusia, i allà en Salobrenya [*Granada*] -me'n recorde d'ixe poble- tiren un cüet: pum. "Ostras, què haurà passat?". Jo anava darrere, ixe dia anava jo per darrere. I veig que s'aparen tots. Ui! Què és?, que es veu que n'hi havia una moguda forta en Salobrenya de aigua, no sé què passava en aquell entonces, i tot el poble... van tirar un cüet i tot el poble va tancar tota la carrera, se va parar tota la... va ser una cosa... claro, jo anava darrere, "què haurà

passat?”, i clar! senc el ruïdo, clar, jo sóc valencià i senc un ruïdo d’un cüet, i dic: “què ha passat ací, un cüet?”. I tots parats, i “què ha passat?”, i era... clar, s’havien aparat perquè la Volta a Espanya és un espill, que se veuen tot això, i clar ha havut... jo he vist vàries paraes de la Volta a Espanya que després filmen i no se veu en la tele. “Pues filmem i després vos aparteu, vale?”, i filmen i... Pues no n’he vist, coses per allà dalt i per tots els puestos, pues paraves i d’això no s’entera ningú. Són anècdotes que te passen, però ixa de Salobrenya me’n recorde sempre, però ademés me’n recorde del poble, perquè, clar, la primera vegà que te passa una cosa d’ixes te quedes. Dius “ostras, què passa ací?”, tots parats, la guàrdia civil, tots. Què ha passat? I veus tota la gent, que te rodejava tota la gent del poble; clar, allí vam estar deu o dotze minuts. Pues el van... degueren de parar, degueren de parlar els jefes, i hala, i a continuar. Sí, sí. I això, o siga, que coses d’ixes t’ha passat de tot. Jo ja te dic, porte coranta i pico d’anys, des del 78. Jo sempre compte des del 80, que em vaig fer àrbit regional, però del 78 o de l’any 80 hasta l’any 2020 ja veus, pues coranta anys de àrbit-àrbit.

Són molts anys.

Jo pense que sí.

També hauràs vist molts canvis.

Cànvits molts. Molts. Moltíssims. Cànvits jo això t’ho puc dir. Perquè mira, tu compta l’any 86, que vaig anar jo a la Volta a Espanya, la primera vegà. El 86 no n’hi haven mòbils. Coneixia un mòbil, jo: el portava la Ser. Això me’n recorde jo. Mira, te vaig a contar la història perquè això va ser molt molt curiós: el mòbil portava... la Ser portava... N’hi hava un pique entre la Ser i la Cope. En la Ser estava... no sé si... em pareix que estava [José Ramón de la Morena](#) entonces, no sé si era ell; però en la Cope era “el Butanito”, o siga [José María García](#). Hi hava un pique molt gran. Aquell portava un mòbil que era una maleta aixina, perquè clar, jo com anava en moto... En moto tu ho veus tot, i l’atre no portava mòbil, l’atre portava un cotxe tot ple d’aparatos però no en portava. I totes les hores en la ràdio se transmetia en directe lo que n’hi hava: pues estan en el kilòmetro tant i estan passat per no sé quan, i s’ha escapat Pepito, Juanito i no sé qui. Què passa?, que aquells de la Ser se n’anaven a un puesto a on podia haver cobertura i d’allí amb el mòbil connectaen, però José María García no tenia mòbil, entonces què feia? Era més listo, era molt listo: se n’anava, ell anava en un cotxe, anava en un 131 d’aquells, entonces eren 131 i coses d’ixes; bueno, i anaen en motos, portaen dos o tres motos, i la Ser tamé, tots portaen motos, entonces se n’anava una moto, per eixemple si connectaven a les dotze del matí, a les dotze menos quart ja se n’anava una moto allà més avant, a un poble; **[25 min.]** se n’anava, perquè mosatros el guipàem; se n’anava i s’aparava a un bar. Se n’anava a la cabina del bar, perquè entonces hi havien cabines en els bars; llevava lo del teléfono, connectava els cables d’ell que portava al teléfono, i quan connectaven a l’hora ell connectava via teléfono del bar. Del bar. Això era impresionant. Era impresionant. Això va ser el tema de comunicació, però el tema nostre encara era més... el tema nostre era més complicat. T’ho explique: quatre àrbits internacionals, que ixos s’apanyaven de la carrera, però mosatros mos teníem que apanyar de tot lo que era la carrera en sí, després. T’ho explique: s’acabava la carrera, entonces no hi hava video-line ni n’hi hava transponder ni n’hi hava res, eh? Venia Gianfranco Boccini, que era un xic indio-italià, venia amb

una càmera de fotos; feia unes fotos, posava la màquina de fotos en el trípode dalt a on estàvem mosatros, i després agarrava el... com se diu açò?, el negatiu, i amb les mans en una cosa negra i amb uns àcids traïa el negatiu, al cap de cinc o sis minuts traïa el negatiu. I amb una lupa escomençava: el 42 -en italià-... bueno, això. Entonces eren dos àrbits allí, u que apuntava i l'atre, amb un quadrant que portaven de l'u al dos-cents, perquè entonces eren cent noranta-huit, o sempre eren cent noranta-huit o això, de l'u al dos-cents anàvem tatxant. "El 42", jo tatxava, o l'atre que estava allí. Claro, perquè a lo millor alpegava al puesto setanta i dia: "el 34", i el 34 ja l'havia dit antes. Claro, perquè vamos, amb una lupa, aquell cantant i "este no lo veo bien, parece que sea un Teka o parece que sea un Zahor. -Pues diga'l en blanc". Bueno, a tot açò passava a lo millor mig hora. Claro, a vore, entonces, tu tin en comptar: tu tenies que revelar; després de revelar i tindre-ho ja tot clar, tu tenies que agarrar el cotxe - perquè entonces les Voltes a Espanya normalment s'acabaven totes en capital de província, normalment. Tenies que agarrar el cotxe que estava esperant-te, amb tota la gent que n'hi havia allí, pa anar-te'n a la permanent. La permanent normalment era en un polideportiu, en un puesto a on hi havien... entonces hi havien setanta periodistes, tot gent en això esperant... Esperant a que tu alpegares pa la classificació. Claro, allí estaven tots locos per la classificació. Però tu portaves la classificació en un paper, feies unes fotocòpies allí, d'ixe paper, però després venia la faena. La faena era la sigüent -claro, perquè això és una volta: etapes, deu etapes, quinze etapes. Tenies 198 fitxes -que ara jo no en tinc cap, si no vos ho ensenyaria perquè això ja no existix. Fitxes de cada u, el seu número i el seu nom, i en cada fitxa anaven vint-i-dos espais a on tenies que posar. Entonces mos ajuntàvem en una taula gran els huit que érem, no? Els jueessos de llegada, els cronometradors i això. "El 32", entonces agarraves, una persona te cantava la classificació d'ixe dia, i un atre anava traent les fitxes perquè cada dia... claro. I després u posava el temps, l'atre el sumava, l'atre mirava que la suma estava bé, i després l'atre anava fent la composició de la general. Ixa era l'atra, eh? O siga, mosatros passàvem ahí tres o quatre hores. Entonces passàvem tres o quatre hores fent la classificació. I normalment sempre estava mal. Però claro... i ja quan acabaves tot que ho passaves a la premsa, que estaven ja locos esperant... perquè claro, hui en dia s'acaba la carrera i ho tens; però després t'explique per què ho tens en seguida. Ara ho tens en seguida, als dos minuts ja ho tens. Quan ja acabaes tot, que ja estava tot, que ho passaes ja tot que estaven tots que volien matar-te, perquè entonces no teníem ordenador, o siga, no hi havien ordenadors, no existien els ordenadors l'any 86; pues ja agarraves les fitxes, les posaves totes un atra vegà, del 1, el 2, el 3... pa tindre-ho més fàcil pa traure-ho al dia sigüent. Però estava la classificació individual però després estava tenies la classificació per punts, tenies unes atres fitxes pa fer lo dels punts. Després tenies unes atres fitxes pa fer lo de la montanya, i després tenies unes atres fitxes pa fer les metes volants. O siga, tenies cinc classes de fitxes que tenies que fer-les tu. Això en l'any 86; claro, això ha anat a poquet a poquet... primer era Gianfranco; Gianfranco Boccini va estar uns quants anys fent això, no n'hi havia més. Després ja va vindre lo que va ser la video-line ja un poquet aixina que ja era millor, **[30 min.]** i ja van vindre els ordenadors. Ja era millor, ja no tardaves tant. Ja van fer un atra cosa: quan se van donar cómpter de que mosatros se tardava molt de la meta a on estava el... a on estaven els periodistes, a on estava tota la infraestructura, que després mosatros estàvem treballant allí, lo que era el punt nostre, no? Què van fer?, van parlar amb Telefònica i mos posaven un telèfono

en la torreta. Un telèfono en la torreta! Això estava molt parit, això era guai. I quan tu ja acabaves, amb Gianfranco ja havies comprovat que sí, que “han arribat els 180 i estan els 180 ací”, vale, agarraes el 1, el 24, el 35, el nossequantos, tal, dies tot això pa que allà en la sala de premsa tingueren la classificació pa no esperar-se a que mosatros alplegàrem, perquè, ja te dic jo, en capitals antes alplegaves al centro de la capital a on fóra i tu tenies que anar fora a un polideportiu o a un... te costava mig hora. O siga que això va ser un atra cosa. Después un dia alplegue ja més avant... venia el Café de Colombia entonces. Venia el Café de Colombia. Venien els colombianos; els colombianos, de la Ràdio Caracol, això era un espectàcul, això eren fenómenos. I tamé això eren... viuen d'un atra manera, o siga, el deport el viuen d'un atra manera, són uns fenómenos. I veig un dia que fora allí a on mosatros teníem la permanent pues hi ha un autobús de Telefónica. “Este autobús què fa ací? -amb unes cabines- Què fan?”. El fax, matxo. El fax. Ah amigo! Claro, és que això antes no existia. Mira si estic parlant-te de coses que això no existia en l'any 86. Què feien?, quan acabaven els de ràdio... quan ja traïen tota la classificació que la tenien tota en la maneta, tota, anaven correns tots els periodistes, si n'hi haven en ixè autobús cinc puestos, cinc cabines pa fax, se pegaen pa entrar els primers, pa enviar per fax el tinglao. Tot, tot, tot. O siga, que això s'ha fet pas per pas; claro, dius “hasta a on has alplegat?”, pues has alplegat hasta a última hora, que a última hora això és una maravilla. Hui en dia és una maravilla. Después va vindre ja lo que va ser el transponder i el video-line ja però verdadera; video-line i transponder, que el transponder junt en lo que és l'ordenador, o siga lo que és ja el software o conforme diguen estos de l'ordenador, que ja va tot directe. Claro, jo l'última Volta a Espanya que he fet jo era de juez de llegada; dius: “de lo que he fet antes a lo que faig ara...”. Antes mosatros ja te dic jo, teníem lo que era la permanent, se dia la permanent, que estàvem quatre hores. Hui no tenen ni permanent, allí mateix en la meta està, però jo te diré per què: tu vens, veus, ve l'alplegà de meta, tu estàs tractant de jugar l'alplegà, de agarrar els números i tot això, i hui no te fa falta agarrar res. Hui conforme passen els corredors, conforme te passen els corredors, com va el transponder, d'ahí, d'este costat aixina amb la meua maneta feia aixina, agarrava el paper i ja estava la classificació. Ja estava... Dóna't cómpter: de antes quatre hores pa fer la classificació, conforme entren ara agarres el paper conforme van entrant, l'agarres i li'l dónes al que va a fer el pòdium. I al cap de tres o quatre o cinc minuts, quan han entrat al millor setanta o huitanta, agarres un atre paper i t'ix la general, perquè ja està per lo menos la general dels deu o quinze o vint primers, que és lo que els importa a tots ja; a la gent no li importa el que va el setanta o huitanta, li importen els deu primers. Ara tu ho veus en la tele, “ja ha eixit...”; en cinc minuts... en tres o quatre minuts t'ix la general. Al minut t'ix la etapa, això... la etapa t'ix al minut, però conforme entren te ix ja i ells domés tenen que posar lo que fan ahí, lo que és el tema del nom, al costat... el equipo, perquè això no ix ahí, bueno, ix sí però ells ho fan en bonico. Claro, de viure quatre hores a ara no viure ni cinc minuts, el cànvit és molt gran. És molt gran. En comunicacions... quan mosatros vam escomençar [risses], això va ser molt curiós: quan va començar Ramón -bueno, Ramón ja estava-, Ramón Vicent, vam escomençar mosatros, Vicente Bort i jo vam escomençar junts; mosatros féiem les carreres ací, corríem trenta o coranta corredors eixien en aquell entonces, pues quan alplegàem antes a meta alplegàem antes i buscàem a la tia Maria que tenia un balconet a la meta i muntàem dalt, i mos vam comprar uns cassets aixina grans, anàem amb uns cassets aixina amb un microfonet pa

gravar la d'això. I entonces no existien lo que ara portem les emissores, no existien emissores. A vore, no existia res, els àrbits anàem perquè sabíem que teníem que anar u per davant, l'atre per darrere i l'atre pel mig, però tu no sabies si s'havia escapat u o atre, tu tenies que anar mirant a vore si s'havia escapat u però no podies dir-li a l'atre qui era el que s'havia escapat perquè no tenies ni mòbil ni tenies emissora. No tenies res. Tu pensa això, eh? En l'any 86, 87, [35 min.] que no tenies res, igual se feien les carreres. Pues sí, igual se feien les carreres. Igual.

Sí, i no fa tant.

No fa tant, no fa tant, ja te dic jo que el any 80 que vaig començar jo, Vicente Bort, vam escomençar, vam fer -jo me'n recordaré tota la vida- vam fer la Volta al Maestrat; entonces n'hi haven moltes... ací a la província de Castelló van haver... en èpoques que n'hi haven cinc voltes, eh? Cinc voltes. Per això estava la Volta al Maestrat, estava la Volta a Castelló... te dic per fetxes: primer la Volta al Maestrat, Castelló, Llangostí [Vinaròs], Vila-real-Morella i la de les Alqueries, la Plana Baixa. N'hi havien cinc voltes. Pues ja et dic jo, anàem allà, vam fer la volta... me'n recorde perquè va ser curiós, en la Volta al Maestrat entonces n'hi havia un [ciclostil](#) d'ixe, això pa fer la... féiem amb màquina d'escriure féiem la classificació, amb màquina d'escriure, i amb un ciclostil... i el capellà d'allí del poble de d'això tenia una d'açò, i entonces anàvem allí i allí féiem d'això pa fer còpies als equipos, perquè clar tenies que fer còpies als equipos. Tu antes venies ací a les Alqueries a fer una inscripció, lo que feia primer una inscripció de carrera, va, escomencem aixina, una inscripció de carrera: primer la féiem a bolígrafo i posaves tres o quatre calcos hasta lo màxim que te permitia el últim paper, perquè si posaves al millor quatre calcos el últim paper ja no se calcava. Pues al millor tres calcos i avant, tres papers. Después ja ho féiem en màquina d'escriure, claro, i hui en dia ja no fas res, perquè hui ja te venen ja fet, des de la Federació ja te ve feta la inscripció. Mira si has canviat, tu mira si has canviat de antes de fer-ho a mà, de no saber res, de no tindre ni idea, hui a tindre-ho tot controlat. Hui ho tens tot controlat. Hasta inclús ja te dic jo, des de fa dos anys la UCI ha posat un àrbit internacional en el VAR. Hui... Lo que passa que m'han dit que l'atre dia va eixir en la tele, no ho he parlat amb Vicente Bort, que deguere vindre ahir o haurà vingut hui de la carrera [*la Volta a Espanya de 2020 va acabar el diumenge 8 de novembre, i nosaltres entrevistem a Agustí el dia 9*], dien que si enguany no havien posat la UCI VAR. VAR vol dir un comisari internacional que està on està la tele, amb totes les càmares que té la tele, veient la carrera des del principi hasta el final per si n'hi ha algo, perquè els àrbits no poden vore-ho. Pues hi ha hasta això, en el Tour, en el Giro i en la Volta a Espanya. Hasta VAR n'hi ha ja, o siga que... Imagina't si ha canviat; tu dies si ha canviat? Ha canviat tot. I el tema de bicicletes lo mateix, eh? O siga, si ha canviat el tema de lo que és la infraestructura, tema de bicicletes lo mateix, eh?

La tecnologia...

Hui la tecnologia de les bicicletes... antes les bicicletes eren de ferro com aquell que diu, i hui en dia ja tens que anar pesant-les; ja no medint-les: pesant-les. Ací per exemple no se pesen, perquè ací no en hi ha, però en Volta a Espanya, jo les últimes voltes a Espanya que he fet quan s'acabava en montanya n'hi havia un àrbit estava especialitzat, u dels quatre comisaris internacionals anava amb una balança que tenen

aposta pa pesar la bicicleta. Claro, perquè lo mínim que té que pesar una bicicleta són sis huit-cents. Si pesa menos no pot ser. De sis huit-cents normalment sempre pesarà set, set i mig o això és lo normal que pesa una bicicleta. Però claro, sis huit-cents és lo mínim. Si pesa menos... Claro, i cara amunt ja ho saps, quant menos pesa una cosa millor. Per això dic jo que en les etapes de montanya sempre hi ha un àrbit, o n'hi hava en la Volta a Espanya, que agarrava els tres primers -els atres ja... els atres ja no els agarres a tots sinó els tres primers i el líder si... i pesaven les bicicletes. Mira si ha canviat.

Ara hi ha aleacions i hi ha coses increïbles.

Hui, jo ja t'he dit que no he anat mai en bicicleta, però veig bicicletes que són increïbles. Són increïbles ixes bicicletes.

Pareixen un avió.

Hui sí, hui sí.

Volíem fer-te una pregunteta un poquet aixina... Bueno, tu vas viure tot el rotllo del dopatge, va haver uns anys terribles que estaven esglaiats tot el món. Com ho vau viure vosatros?, com a àrbitres i com aficionats tamé.

Pues mal, mal, mal... Això tamé ha portat una evolució molt gran, el tema del dopatge, eh? Mira, el tema del dopatge Vicente Vicent, un àrbit d'ací de les Alqueries era el que més ne feia en aquell entonces. Jo... tots ne féiem, vale?, tots ne féiem; después ja va vindre una època que va ser quan tamé vaig fer l'examen jo pa ser u dels que podien fer això. Después tamé ha canviat, t'ho explique tot. La primera vegà que se feien els dopatges... uf, anaves... era molt complicat, de fer... en fi, bueno, tenien que pixar davant de tu, això és una cosa aixina, se lleven tota la roba... bueno, bé. Però entonces els frascos no eren molt... tenies que sellar-ho en... sellat en això que posaven antes els reixos de...

Amb lacre?

Amb lacre d'ixe, en això, sí. **[40 min.]** Però era molt curiós perquè portaves una nevera. Era una nevera, nevera-nevera. Tenies que anar a la gasolinera a buscar gel, l'omplies de gel quan tenies ja tot el pipí i después la portaves a la RENFE, ojo lo que t'estic dient jo, això és una barbaritat. La portaves a la RENFE, la RENFE la facturava i alpegava a Madrid al cap de dos o tres dies, que tenia que anar al Consell Superior de Deports que quan alpegava allí claro, ni gel ni res, això... Això era una cosa que no... què vols que te diga jo? Però era aixina, això te parle dels anys 80. Después ja va canviar tamé un poquet el tema del dopatge però sempre complicat, después ja venia més en frascos ja més d'això, i después ja a última hora ja eren frascos de cristal molt bons que quan tu tancaves la rosca ja no se podia desenroscar. Jo vaig tindre una experiència no molt bona, no molt bona, ara después si me'n recorde te diré el nom del corredor. Jo me nombren una vegà -en els anys huitantes o en els anys norantes, la època meua forta-, control metge a una carrera que feien en... un gran prèmit ahí per Badajoz o per ahí, no ho sé, per un poble d'ixos, que feien una carrera i avant i era de professionals. I féiem en el hotel... en el hotel féiem el control metge. Jo era el inspector del control

metge. I bueno, va passar... me'n recorde que va passar [Pepe Recio](#), un atre que no me'n recorde qui era i l'atre [Miguel Indurain](#), vale? Tres. Bueno; passem el control metge i el de Pepe Recio escomença a complicar-me a mi la història, i el director tamé, a complicar-me molt la història, moltíssim, però moltíssim. "Ací estos gots nossequè", entonces eren gots de plàstic, que pixaven al got de plàstic i después jo ho posava en la botella de cristal, tancaes en d'això. En fi, aquells tot eren problemes: "estos vasos de plástico nosecuántos. -Pues mea directo al... tal". Indurain no me va posar cap problema i l'atre corredor que no me'n recorde mai qui era tampoc. Però este sí. Este va eixir per sorteo, perquè entonces mosatros féiem, la tècnica era sempre el primer i segon... si en feies tres i avant eren primer i segon sempre i u per sorteo. A Pepe Recio li va tocar per sorteo. Me va crear molts problemes. Bueno, s'envia la mostra i efectivament clar que me va crear problemes: va eixir dopat amb cocaïna. Entonces ell la seua defensa que va tindre, que no li va valdre pa res, va dir que era l'àrbit el que s'havia pres cocaïna en el got, en el got a on va pixar ell. Li van dir "això és impossible perquè la cocaïna en el got después no passa a...", o siga, és impossible. Però bueno, jo he tingut ixa coqueta que sí que va ser desagradable, però normalment no. Has tingut, sí, corredors que al millor han estat cinc hores que no han pixat, perquè els xics més jóvens pues tenen... són més reàcios, no?, a pixar davant de tu. Sin embargo jo vaig fer un campionat d'Espanya de BTT [sigles de "Bicicleta Tot Terreny"] allà en Panticosa, de dones, jo d'inspector metge, i el metge, clar, i me va vindre la campeona d'Espanya, matxo, se despulla davant de mi, pixa... [risses] però aixina, o siga... Sin embargo hi havia xiquet d'això que a lo millor estava... home, ací ha hi hagut qui ha estat quatre o cinc hores, que te n'has anat a sopar amb ell i después de sopar quan ja d'això ha pixat. Ha hagut de tot, sí, en el tema del control metge sí. Después amb els professionals no, els professionals quan alpleguen, enseguida, pop, no tenen problema. En control metge sempre n'ha hagut, i és un problema perquè el ciclisme pareix que siga el pupas, perquè jo crec que en el fùtbol i en tot tamé n'hi haurà, lo que passa que al millor no se diu. Però és que en el ciclisme, tu, pareix que siga el pupas: ix u allà i tal. Claro, va haver aquella època del Festina, jo me'n recorde del [Festina](#), que va ser un escàndalo. Que sí, la veritat és que estava més d'això. I después lo de [Armstrong](#), això va ser la puntilla. Això sí que ha sigut ja la puntilla, perquè ahí s'han descobert coses tècniques que això la veritat és que no. Això no. Jo pense que hui en dia no crec que alpleguen a això, lo que van fer el equipo este de Armstrong en aquell entonces, que això va ser molt desagradable. Però hui no, hui jo pense que no, además està molt més... està molt controlat, mira, els professionals tots tenen la seua cartilla de salut, van tots amb cartilla de salut: lo que se prenen, lo que els metges... Hui és... pense que és més complicat. Pense que ho tenen més fàcil estos excoorredors que estan per ací que fan estes carreres socials que n'ixen cent cinquanta, que tots han segut màsters i han segut... Pense que més de u posarà algo que no estos, no? **[45 min.]** Pense, però bueno, això ja és cosa de cada u. Però això, això és lo que te puc contar del tema del doping, no?

En estos anys que tu treballaves moltíssim i a un nivell... lo màxim mundial; no sé si tu eres professional només d'açò o tenies...

No, no, no, no... Açò és una afició, eh? A vore, açò no és ser professional, ací no és aixina, no, o siga no. En el ciclisme no hi ha ningun àrbit professional, no. No és igual com el fùtbol, no home no; el ciclisme... a vore, hui no sé si cobres 70 € per un dia, o

siga que... no te cregues tu que... No ha segut professió, no home no, jo sóc llauraor. No, home, no. Això és una afició. És una afició, lo que passa és que ixa afició pues per exemple a mi m'ha reportat pues vore tota Espanya. Això és molt bonico, vale? Vore tota Espanya és molt bonico. I estar en les Olimpíades i tot això. Però econòmicament no, no, que ja te dic jo que no, no hi ha ningun àrbit, eh? Què va, què va, tots treballen: u és mestre, l'atre és professor, l'atre és metge, l'atre... No home no, ahí no n'hi ha ninguno, ninguno, està... açò no és professió, açò és afició. És afició. Ja te dic jo, ací hui en dia són 70 € lo que se cobra. 70 ó 60, no ho sé ara, si són 70 ó 60, mira lo que te dic jo. Ja no ho sé cert, crec que són 70. O 60. Mira, no sé dir-t'ho cert, mira lo que te dic jo, i això que la última carrera la vaig fer el dia 8. Em pareix que són 60. Que no, no, no. En Volta a Espanya és algo més, però vamos, Volta a Espanya són... enguany eren díhuit dies, vint dies; u no pot viure de vint dies, no, això ni pensar-ho. No, no, no. Cada u... jo sóc llauraor, Vicente Bort pues té una empresa, en fi, cada u tenim la nostra faena. No, d'això res.

Per acabar -ja no et destorbem més-, mos contaves antes que pareix que hi haja menos activitat organitzant o associativa, però hi ha més gent en les carreteres. Hi ha molta gent...

Sí, sí, i té una explicació: la gent s'ha fet més còmoda. T'explique. Ací per eixemple hi han molts corredors, molts, molts, què te diré jo... a lo millor ne hi han cinquanta que van en bicicleta en fin de semana. Cinquanta de totes les edats: de trenta anys, de vint-i-cinc, de coranta, de cinquanta, de tal, però esta gent no vol involucrar-se en fer faenes o tasques que diuen ara de fer carreres, d'anar a buscar un patrocinador, de anar... Estos a què se dediquen?, a tindre una bona bicicleta i eixir en fin de setmana, anar-se'n a almorzar, tornar i au, però si dius d'anar al club a estar en la directiva pa fer una carrera, no n'hi ha ninguno. És que hui no en hi ha ninguno. És aixina, i dius "per què?". Pues sí, n'hi ha molta afició, tu vas per ahí per les carreteres i cada dia en hi han més, i les bicicletes cada vegà són més bones. Però és que cada vegà en hi han més.

La gent es gasta dinés.

Molts. Però cada vegà en hi han més. Però a ixos tu ara dis-los "posa't en un club cicliste a tractar de organitzar una carrera", i te diran "no, home no, no, no, jo vaig en dissabte i en dumenge, i si puc entrenar-me en dijous o això pa entrenar-me pa enganyar a l'atre pa estar més fort i después cardar-lo, sí, però no me digues de posar-me en un puesto a on tinga que...". No, ací... per eixemple en les Alqueries pues ja te dic jo, pobres, ja fan prou si fan una o dos carreres, perquè són quatre els que estan ahí, i no, la gent vol anar ahí, esmorzar això sí, molt bonico, el local està molt bé, però dir "anem a fer algo" no, no... La gent se fa còmoda, saps?

Nivell més alt... jo no m'imagino res superior.

Jo perquè els idiomes no m'han... no vaig voler d'això, perquè jo vaig tindre la oportunitat, me van dir d'anar l'any 92, va ser l'any d'anar-me'n a fer el curs internacional, i jo vaig dir: "no puc anar a fer el curs internacional perquè jo no sé francés", i entones... ara demanen anglés, antes demanaven francés. Ixa és un atra de les anècdotes que te puc contar. És que anècdotes ne tenia moltes, ne tenia una que

és del tema dels idiomes, mira: les bicicletes tota la vida han segut franceses, o siga, sempre el idioma oficial és el francès, vale? Però ara des de fa uns anys arrere pues hi ha el bum de l'inglés, entonces la UCI diu: "ah, pues que siga tamé cooficial, que siga inglés i francés". Entonces ara igual se fan exàmens en francès que se fan en inglés. Vale, pues perfecte. Ara ve la última Volta a Espanya que vaig fer jo, l'any 12, venia un holandés -me pense que era un holandés- de president del jurat tècnic; un no sé d'a on era, un txeco, un de no sé a on; un atre i un espanyol, sempre va un espanyol, vale? **[50 min.]** Ara alpleguem allí el primer dia, mos presentem i tots esperant a que vinguera l'espanyol. L'espanyol era un home que sabia molt, que sap idiomes, ara ja no és àrbit perquè ja és major però un home molt bo, dels bons que han hagut en Espanya. "I per què esteu esperant a [Josep Damià] Bochaca -era català. -Pues jo t'ho explique: perquè el que ha vingut domés sap parlar inglés, i els atres domés saben parlar francès. I entonces mos fa falta que vinga Damián perquè aquell sap parlar francès i inglés pa que li traduísca a este lo que este diu pa que l'atre ho sàpia. -Dic: mare meua, quin tinglao anem a armar!". Això va ser aixina com t'ho dic jo. Perquè dic, pues si ara, aixina ací, podrà traduir, quan aneu en carrera que tindrà que parlar per emissora "això, açò", este tindrà que traduir-li a l'atre en francès lo que ha dit el inglés. I quan aquell en francès diga algo tindrà que traduir lo que diga l'inglés, aixina que el popurri és gran. El popurri és gran, perquè és veritat, és que jo no sé, en fi, jo entenc el tema de la UCI, entenc el tema del ciclisme i entenc el tema de l'inglés, perquè el inglés sí que s'ha fet molt en el tema del BTT, el BTT és completament inglés, o siga el BTT és tot inglés, però en carretera el popurri que n'hi ha de francès, inglés i tot això és un desastre. Perquè hui fan cursillos en la UCI, dos anys el fan de inglés i dos anys después el fan en francès. Jo no sé com quedarà, no ho sé. Però ixa anècdota que te dic jo és la última que tinc jo, que va ser espectacular perquè tots esperaven a Damián pa que aquell podria traduir. Dic, "però com pot ser açò?"; hasta entonces no havia passat mai perquè tots parlaven francès. Tots els que venien, perquè venia un russo, un atra vegà venia un atre d'un atre puesto, en fi de tots els puestos. Però esta vegà última... dic mare meua, açò no sé com acabaran. No ho sé.

Ixe nivell d'exigència... mare meua!

Pues sí.

Mos va passar una col·lecció de fotos un xic de Nules que li diuen [Vicente el Salso](#), no sé si el coneixes... Un home major. Este corria, va ser professional dos anys però com li tocava anar a cavar hort...

Claro, claro, és que ací... claro, estos tamé, diu que tamé anaven a treballar, Vicente Miró i el... diu que tamé... Jo lo que me diuen, claro.

Este mos contava que l'any 62, que ell tenia 17 anys i va guanyar una carrera... bueno, en fi... pues el maillot era de llana, i si plovia s'espeljollava i pesava.

Sí, antes eren de llana, antes eren de llana els maillots, eh. No eren com ara, no què collons!, antes eren de llana. Sí que és veritat, sí.

I mos contava: el culot tenia una base de cuero, que li ficaven Bàlsamo Bebé...

Ojo, eh?

...i se te feien uns floroncos al cul...

I les bicicletes i tot.

...anaven tots escaldats.

L'atre dia m'ho dia u, diu: "és que ara corren molt, ara la mitja és el coranta i pico. -Dic, home clar, tu has vist les bicicletes que porten ara?". Les que portaven antes Bahamontes i tots ixos, que pesarien tretze o catorze quilos? I les carreteres, i les carreteres que estaven totes plenes de batxes i de tot. Ara per a on va la Volta a Espanya les carreteres les asfalten. Ara dius, és que els [*inintel·ligible*] tenen que ser aixina. Damunt ara el professional és professional, o siga, viu d'això. S'entrena tots els dies i viu d'això. Antes no, antes els professionals pues se n'anaven a això, a cavar hort. I dis-me tu què podien fer ixos xics.